

امکان‌سنجی و مکان‌یابی مناطق مستعد احداث اکوکمپ‌های عشایری (مطالعه موردی: دهستان وردشت شهرستان سمیرم)

علی شهدادی^۱

هیات علمی دانشگاه جیرفت، جیرفت، ایران

یوسف قنبری

هیات علمی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

الهام سلمانی زاده

کارشناسی ارشد دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

علی آذره

هیات علمی دانشگاه جیرفت، جیرفت، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۳/۰۷ تاریخ صدور پذیرش: ۱۳۹۷/۰۶/۳۱

چکیده

صنعت گردشگری به دلیل درآمدزایی و ایجاد اشتغال در دهه‌های اخیر مورد توجه زیادی از سوی دولت‌ها قرار گرفته است. در این بین گردشگری عشایری، به عنوان فرصتی نوین به بیان و معرفی چشم‌اندازهای مناطق عشایری که به دیدنی‌ترین جاذبه عصر تکنولوژی لقب گرفته‌اند، می‌پردازد. با توجه به اهمیت موضوع در این پژوهش ضمن ارزیابی پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های بوم‌گردی در دهستان وردشت شهرستان سمیرم، مناسبترین مکان‌ها برای توسعه اکوکمپ‌های عشایری در این منطقه شناسایی شدند. پژوهش حاضر ماهیت کاربردی دارد و به لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. شیوه گردآوری داده‌ها، ترکیبی از نوع پیمایشی و اسنادی می‌باشد. بر این اساس ۲۵ پرسش‌نامه برای امکان‌سنجی و ۱۰ پرسش‌نامه نیز برای شناسایی مناسب‌ترین مکان به کار گرفته شد. برای پتانسیل‌سنجی از تکنیک SWOT و برای انتخاب مناسب‌ترین مکان‌های توسعه اکوکمپ‌های عشایری از تکنیک AHP در محیط GIS استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که برای توسعه بوم‌گردی در منطقه مورد مطالعه، استراتژی تهاجمی دارای برتری نسبی در مقایسه با سایر استراتژی‌های چهارگانه است یعنی در منطقه باید نقاط قوت و فرصت را به حداکثر رساند. با توجه به معیارهای انتخاب شده براساس روش AHP مناسب‌ترین مکان‌ها برای توسعه اکوکمپ‌های عشایری در این دهستان، روستاهای تنگ‌دوئی، ورق، گردنه خاکی، حسین آباد، کاسنگان سفلی، علی آباد، کاکا آباد علیا، حیدر آباد، کنده قبرستان، فتح آباد، نصرت‌آباد، ملاقلی، جلال آباد، صادق آباد، دولت قرین علیا، هفتجان، دزبان، دره، سولک، نرمه، حاجی آباد، شوره چمن، دیزیجان، مزرعه سورد، قاپاقلو، گل کن سفلی، گل کن علیا، مزرعه میل و رباط، می‌باشند.

واژگان کلیدی: بوم‌گردی، امکان‌سنجی، اکوکمپ، عشایر، وردشت.

مقدمه

گردشگری به عنوان یکی از فعالیت‌های پویای اقتصادی، نقش مهمی در توسعه اقتصادی جوامع انسانی ایفاء می‌کند. گسترش گردشگری بر درآمد ملی، منابع ارزی، اشتغال و دیگر شاخص‌های کلان اقتصادی تأثیرگذار است (نصرالهی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷). در سال ۲۰۱۳، مجموع درآمد حاصل از صادرات ایجاد شده توسط گردشگری بین‌المللی به رکورد ۱,۰۴۹ میلیارد دلار رسید. سهم گردشگری بین‌المللی ۳۰٪ از صادرات جهان در بخش خدمات و ۶٪ از کل صادرات که به هر دو کشورهای اقتصادی توسعه یافته و نوظهور تخصیص داده شده است. گردشگری به عنوان یک مقوله صادراتی، در جهان رتبه چهارم را پس از سوخت، مواد شیمیایی و مواد غذایی دارد (مصطفوی و همکاران، ۱۳۹۱). در این راستا، بوم گردی به عنوان یکی از ابعاد گردشگری است و در برگیرنده استراتژی پشتیبانی از جوامع محلی برای حفاظت و ایجاد درآمد از مناطق حفاظت شده است و می‌تواند به توسعه اقتصادی و حفاظت از مناطق حفاظت شده کمک کند (Das et al, 2015: 4). در حالت کلی بوم گردی را می‌توان به عنوان ابزاری برای حفاظت از حیات وحش همراه با توسعه اقتصادی به ویژه در کشورهای در حال توسعه نامید (Jones, 2005: 303). گردشگری عشایری نیز در چند سال گذشته به عنوان یکی از زیرشاخه‌های بوم گردی در جهان مطرح گردیده است (قنبری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۶). در این میان جاذبه‌های مختلف و متنوع محیطی، چشم اندازهای زیبا و بدیع، نوع زندگی (کوچ)، صنایع دستی و تولیدی، جاذبه‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و اقتصادی عشایر می‌تواند دارای جایگاه ویژه‌ای جهت جذب گردشگران باشد (خاکپور و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۵۶). در کشور ما نیز جامعه عشایری به عنوان جامعه سوم در کنار جوامع شهری و روستایی مطرح گردیده است که به دلیل ویژگی‌های خاص معیشتی و فرهنگی خود کوچندگی را به دنبال داشته است و عملاً از دو جامعه دیگر متمایز شده است و زیرشاخه‌ای از بوم گردی تحت عنوان اکوتوریسم عشایری شکل گرفته است (تقیلو و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶۳). اما در ایران همانند دیگر بخش‌های بوم گردی آن طور که باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته است، این در حالی است که با توجه به غنای موجود در زمینه‌های فرهنگی و طبیعی می‌تواند به موفقیت‌های زیادی در زمینه گردشگری عشایری دست یافت (قنبری و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۶). یکی از راهکارها برای گسترش صنعت بوم گردی عشایری، شناسایی هر چه بهتر مناطق مختلفی است که استعداد گردشگری طبیعت را دارند و همچنین برنامه‌ریزی دقیق برای امکان‌سنجی این مناطق به لحاظ قدرت جذب اکوتوریست و ایجاد گردشگاه‌های مختلف و امکانات زیربنایی برای آنهاست (مخفی و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۱). شهرستان سمیرم در جنوب استان اصفهان و در کوه‌های زاگرس قرار گرفته است. این منطقه از زمان‌های گذشته به عنوان یک مکان بیلاقی و خوش آب و هوا شناخته شده و با داشتن جاذبه‌های طبیعی و آب و هوای مناسب توانایی زیادی در جذب گردشگر دارد (گندمکار، ۱۳۸۹: ۹۹). دهستان وردشت در شمال شهرستان سمیرم در میان رشته کوه‌های زاگرس قرار گرفته است. لزوم توجه به جامعه عشایری و توان‌های بوم گردی منطقه موجب شده است که به این بخش از شهرستان سمیرم توجه ویژه‌ای شود. ایجاد اکوکمپ و توسعه آن می‌تواند به توسعه جوامع محلی و عشایر کمک کند و موجب رشد اقتصادی منطقه گردد. در ادامه به تعدادی از پژوهش‌هایی که در زمینه گردشگری عشایری به انجام رسیده است اشاره می‌گردد:

کرور و همکاران (۲۰۱۳) در مقاله‌ای به بررسی مقدماتی امکان‌سنجی بوم‌گردی در تایوان پرداختند. نتایج نشان داد که اکثریت گردشگران از بوم‌گردی استقبال کردند. به منظور موفقیت توسعه این فعالیت پرسود، مشارکت و همکاری بین سهامداران، دولت و سازمان‌های غیر دولتی باید به‌دست آید.

معزکریمی (۱۳۹۳) در پژوهشی به بررسی نقش کمپ‌های اقامتی سازگار با محیط زیست (اکوکمپ) در توسعه اقتصادی جامعه محلی (مطالعه موردی: اکوکمپ کویری متین‌آباد) پرداخت. نتایج بدست آمده حاکی از این است که اکوکمپ کویری متین‌آباد بر توسعه اقتصادی جامعه محلی تأثیر مثبت داشته است.

مردانی و همکاران (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان امکان‌سنجی ایجاد و برنامه‌ریزی کمپ‌های تفریحی توریستی در منطقه کوهسار طرح راهبردی کمپ توریستی تفریحی با هدف رعایت- اصول طراحی پایدار، توسعه گردشگری، ارتقا کیفیت محیطی و در نهایت با انتخاب گزینه بهینه، طراحی و ارایه طرح بخشی صورت پذیرفت.

Marin-Pantelescu (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی چشم‌انداز کمپینگ گردشگری در رومانی پرداخت و به این نتیجه رسید که ارزش افزوده برای همه ذینفعان درگیر در بخش گردشگری را فراهم خواهد کرد.

De Lima و همکاران (۲۰۱۶) به بررسی اثرات کارآفرینی ناشی از بوم‌گردی بر توانمندسازی جوامع محلی در ساوانا برزیل پرداختند. این مطالعه نشان داد که تقویت اجتماعات محلی فقط از طریق کارآفرینی بوم‌گردی امکان پذیر است و از این طریق در مناطق محلی که میزان منابع مالی و پولی اندک است مشوق‌های لازم ایجاد می‌گردد.

کریم‌پور ریحان و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی به مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار در کویر شهداد با تاکید بر گردشگری پرداختند. نتایج حاصل از بررسی‌ها و محاسبات نمایانگر آن است که این منطقه در بخش گردشگری در محیط خارجی با فرصت و در محیط داخلی با قدرت روبرو است. بنابراین این قابلیت بسیار بالایی را جهت توسعه و ارتقای ظرفیت‌های گردشگری خود برای تبدیل شدن به یک مقصد گردشگری توسعه یافته دارد.

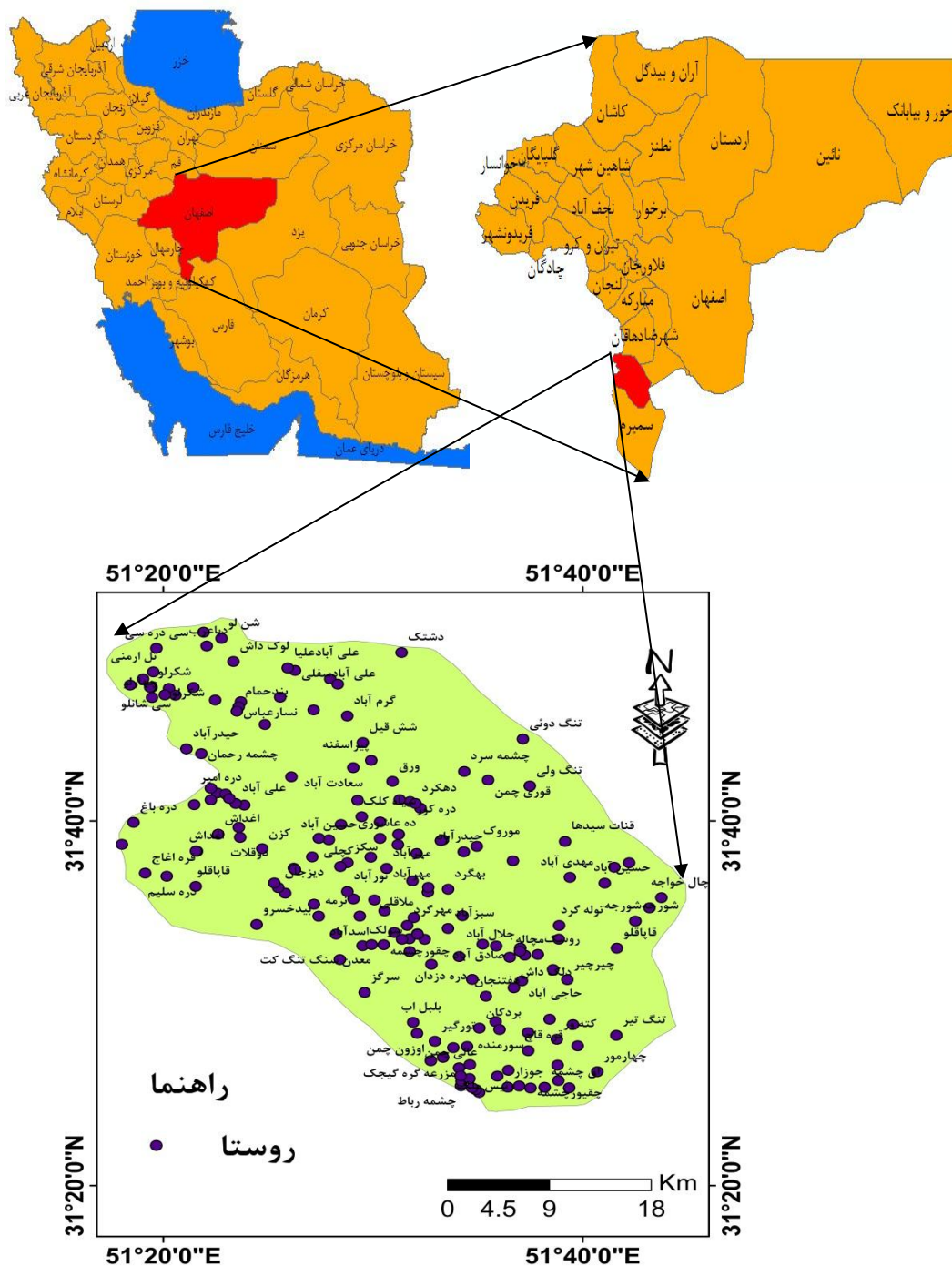
لطیفی و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی سنجش نگرش مردم نسبت به نقش آموزش در تمایل به کارآفرینی بوم‌گردی در منطقه بیابانی خور و بیابانک پرداختند. بر اساس نتایج آزمون بین توسعه کارآفرینی اکوتوریستی و میزان آموزش و آگاهی رابطه معنادار و همبستگی مثبت وجود دارد و می‌توان ادعا داشت که با افزایش میزان آموزش و آگاهی، میزان کارآفرینی اکوتوریستی نیز در منطقه مورد نظر توسعه و افزایش پیدا می‌کند.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت؛ در برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار بوم‌گردی با رویکرد آمایش سرزمین، سنجش توان اکولوژیکی به عنوان گام نخست امکان‌سنجی توسعه بوم‌گردی، و بررسی و تحلیل نقاط قوت-ضعف و فرصت-تهدید شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی جامعه هدف و منطقه مورد مطالعه در گام دوم از جمله موارد مهمی به‌شمار می‌رود که برای توسعه صنعت گردشگری عشایری و توسعه پایدار آن ضرورت دارند. لذا این پژوهش با هدف اصلی امکان‌سنجی و مکان‌یابی مناطق مستعد احداث اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت شهرستان سمیرم انجام شده است.

محدوده مورد مطالعه

منطقه وردشت در شرق رشته کوه‌های زاگرس و در فاصله تقریباً مساوی از دو قله معروف زاگرس (زردکوه و دنا) و بین طول‌های جغرافیایی ۵۱ درجه و ۴۴ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۱۹ دقیقه شرقی و عرض‌های جغرافیایی ۳۱ درجه و

۵۵ دقیقه تا ۳۱ درجه و ۳۲ دقیقه شمالی قرار گرفته است (شکل ۱). ارتفاع متوسط آن از سطح دریا حدود ۲۵۰۰ متر و وسعت آن ۱۳۰۷/۵ کیلومتر مربع می‌باشد (قرخلو، ۱۳۶۱:۱). وردشت دشتی وسیع و بکر بوده و از شمال شرقی به شهرستان شهرضا (۷۰ کیلومتر) از شرق به شهرستان دهاقان (۶۰ کیلومتر) و از شمال غربی و غرب به شهرستان بروجن (۶۰ کیلومتر) استان چهارمحال و بختیاری و از جنوب به بخش مرکزی سمیرم (۲۰ کیلومتر) منتهی می‌شود (شهرداری سمیرم، ۱۳۹۵).

شکل ۱ موقعیت منطقه مورد مطالعه و روستاهای واقع در آن (منبع: نگارندگان)

پژوهش حاضر ماهیت کاربردی دارد و به لحاظ روش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. شیوه گردآوری داده‌ها، ترکیبی از نوع پیمایشی و اسنادی می‌باشد. بر این اساس ۲۵ پرسش‌نامه برای امکان‌سنجی و ۱۰ پرسش‌نامه نیز برای شناسایی مناسب‌ترین مکان به کار گرفته شد. برای پتانسیل‌سنجی با تکنیک SWOT فهرستی از نقاط قوت-ضعف و فرصت-تهدید شناسایی شد. سپس با استفاده از پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت، وزن هریک از نقاط مؤثر داخلی و خارجی مشخص شد و بر این اساس راهبرد منطقه برای توسعه اکوکمپ عشایری در دهستان وردشت تعیین گردید. در ادامه برای انتخاب مناسب‌ترین مکان‌های توسعه اکوکمپ‌های عشایری از تکنیک AHP در محیط GIS استفاده شد. در این روش ابتدا معیارها و زیر معیارها تعریف شدند. سپس وزن آن‌ها براساس نظر کارشناسان با مقایسه‌ی زوجی هر کدام از معیارها و زیر معیارها در نرم‌افزار Expert Choice به دست آمد و نرخ ناسازگاری محاسبه شد. در انتها هم وزن‌ها وارد محیط GIS شدند و براساس آن مکان‌های مناسب و مستعد توسعه اکوکمپ عشایری رتبه‌بندی شدند.

نتایج مثبتی بر دستاوردهای پژوهشی

الف- یافته‌های حاصل از تحلیل SWOT جهت ایجاد اکوکمپ

-عوامل داخلی

در ابتدا به شناسایی و ارزیابی نقاط قوت و ضعف داخلی در منطقه مورد مطالعه پرداخته می‌شود به این معنا که چه جنبه‌هایی که در دستیابی به اهداف برنامه‌ریزی زمینه‌های مساعد یا بازدارنده دارد (ابراهیم زاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۱۵). بر اساس یافته‌های پژوهش، نقاط قوت و ضعف مؤثر بر توسعه اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت در ابعاد زیست‌محیطی، اقتصادی، فرهنگی- اجتماعی و ساختاری و نهادی در جدول ۱ ارایه شده‌اند.

جدول ۱: ماتریس عوامل داخلی مؤثر بر بوم گردی در منطقه مورد مطالعه

شاخص‌ها	قوت‌ها	ضعف‌ها
زیست‌محیطی	S _۱ چشم انداز طبیعی	W _۱ توزیع ناموزون فصلی گردشگران
	S _۲ آب و هوای منطقه	W _۲ ناشناخته بودن و عدم معرفی منطقه
	S _۳ محیط آرام و دور از هیاهوی شهرها	W _۳ عدم آشنایی مردم منطقه و عدم آموزش آنها در نحوه برخورد با گردشگران
	S _۴ حیات وحش منحصر به فرد منطقه	W _۴ عدم آشنایی گردشگر با فرهنگ و آیین اعتقادی مردم منطقه
	S _۵ وجود سد قره قاچ	
	S _۶ وجود تالاب طبیعی خان وردشت	
	S _۷ چشمه شاه آملوق	
	S _۸ غار شاه آباد	
ساختاری و نهادی	S _۹ وجود آداب و رسوم و فرهنگ سنتی و محلی	
	S _{۱۰} وجود صنایع دستی و محصولات محلی	
	S _{۱۱} استعداد لازم جهت سرمایه‌گذاری در بخش بوم گردی	W _۵ عدم سرمایه‌گذاری به دلیل ترس از شکست
اقتصادی	S _{۱۲} تنوع محصولات دامی و غذایی محلی	W _۶ عدم استفاده از توان‌ها و پتانسیل‌های مختلف گردشگری
	S _{۱۳} اثرات مثبت گردشگری در توسعه دهستان	
	S _{۱۴} اعتقاد مسئولین به درآمدزایی به عنوان یکی از مهم‌ترین ساز و کارهای مناسب در جهت توسعه جامعه عشایری	W _۷ عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری دولتی در زیر ساخت‌های منطقه
فرهنگی		W _۸ نبود امکانات تبلیغاتی گردشگری
		W _۹ عدم دسترسی آسان به نیروهای متخصص
		W _{۱۰} نبود تسهیلات و امکانات درمانی و بهداشتی
		W _{۱۱} وضعیت نامطلوب برخی راه‌ها و جاده‌ها
		W _{۱۲} کمبود تسهیلات اقامتی رفاهی در منطقه

در ادامه ماتریس تحلیل الگوی راهبردی توسعه اکوکمپ‌های عشایری طبق نظر کارشناسان در دهستان وردشت تشکیل گردید (جدول ۲).

جدول ۲: ماتریس تحلیل الگوی راهبردی توسعه اکوکمپ‌های عشایری با توجه به نقاط قوت و ضعف در دهستان وردشت

نظر کارشناسان				سوات	
امتیاز	رتبه	ضریب اولیه ثانویه	ضریب اولیه		
۰/۲۳۷	۳	۰/۰۷۹	۱۰۰	S _۱	قوت‌ها
۰/۳۲۴	۴	۰/۰۸۱	۱۰۲	S _۲	
۰/۲۲۲	۳	۰/۰۷۴	۹۳	S _۳	
۰/۰۵۹	۱	۰/۰۵۹	۷۵	S _۴	
۰/۲۳۴	۳	۰/۰۷۸	۹۹	S _۵	
۰/۱۳۲	۲	۰/۰۶۶	۸۳	S _۶	
۰/۲۱۶	۳	۰/۰۷۲	۹۱	S _۷	
۰/۱۲۲	۲	۰/۰۶۱	۷۷	S _۸	
۰/۲۲۸	۳	۰/۰۷۶	۹۶	S _۹	
۰/۱۲۴	۲	۰/۰۶۲	۷۹	S _{۱۰}	
۰/۲۱	۳	۰/۰۷۰	۸۸	S _{۱۱}	
۰/۲۱	۳	۰/۰۷۰	۸۹	S _{۱۲}	
۰/۲۱۹	۳	۰/۰۷۳	۹۲	S _{۱۳}	
۰/۲۱۳	۳	۰/۰۷۱	۹۰	S _{۱۴}	
۲/۸۳		۱	۱۲۵۶	مجموع	
۰/۱۵۴	۲	۰/۰۷۷	۸۸	W _۱	ضعف‌ها
۰/۲۵۲	۳	۰/۰۸۴	۹۶	W _۲	
۰/۲۶۱	۳	۰/۰۸۷	۹۹	W _۳	
۰/۲۴۶	۳	۰/۰۸۲	۹۳	W _۴	
۰/۲۶۴	۳	۰/۰۸۸	۱۰۰	W _۵	
۰/۲۵۲	۳	۰/۰۸۴	۹۵	W _۶	
۰/۲۵۲	۳	۰/۰۸۴	۹۸	W _۷	
۰/۲۵۸	۳	۰/۰۸۶	۹۳	W _۸	
۰/۲۴۶	۳	۰/۰۸۲	۹۳	W _۹	
۰/۲۴۳	۳	۰/۰۸۱	۹۲	W _{۱۰}	
۰/۲۴۶	۳	۰/۰۸۲	۹۳	W _{۱۱}	
۰/۱۵۸	۲	۰/۰۷۹	۹۰	W _{۱۲}	
۲/۵۸		۱	۱۱۳۰	مجموع	

به دلیل این که جمع امتیاز نهایی در ماتریس عوامل داخلی از ۲/۵ بیشتر است، بنابراین می‌توان گفت که در تحلیل عوامل داخلی مؤثر بر توسعه اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت نقاط قوت غالب می‌باشند. با توجه به جدول ۲ مهمترین نقطه قوت منطقه شاخص آب و هوای منطقه با امتیاز ۰/۲۹۴ و مهمترین نقطه ضعف منطقه، عدم سرمایه‌گذاری به دلیل ترس از شکست با امتیاز ۰/۲۴۶ می‌باشد.

عوامل خارجی

در ادامه ارزیابی کارشناسان از فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه بوم گردی در منطقه مورد مطالعه ارایه شده است و در این مرحله جنبه‌هایی که در دستیابی به اهداف برنامه‌ریزی زمینه‌های مساعد یا بازدارنده دارند مد نظر می‌باشد. نقاط

فرصت و تهدید مؤثر بر توسعه اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت در قالب عوامل زیست محیطی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی و ساختاری و نهادی به شرح جدول ۳ مورد ارزیابی قرار گرفته‌اند:

جدول ۳: ماتریس عوامل مؤثر خارجی بر گردشگری در منطقه مورد مطالعه

شاخص‌ها	فرصت	تهدید
زیست محیطی	O _۱ حفاظت از محیط زیست	T _۱ تأثیرات منفی و آلودگی‌های زیست محیطی ناشی از گردشگری
		T _۲ نابودی تدریجی گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه
اجتماعی و فرهنگی	O _۲ ایجاد امکان آشنائی جامعه عشایر با نحوه زندگی مردمان دیگر	T _۳ انتقال ناهنجاری‌های فرهنگی به جامعه عشایر
	O _۳ ایجاد وسعت نظر و بسط حوزه دید مردم	T _۴ تبلیغات نادرست از فرهنگ و اعتقادات و رسومات مردم منطقه
	O _۴ ایجاد امکان انتقال ارزش‌های فرهنگی مثبت به سایر مردمان	
	O _۵ احیای سنت‌های محلی	
اقتصادی	O _۶ توسعه تسهیلات فرهنگی در دهستان وردشت	
	O _۷ حفظ میراث فرهنگی و تاریخی جامعه عشایر	
	O _۸ سودآوری و جاری شدن سرمایه و درآمد به مردم عشایر	T _۵ عدم سرمایه‌گذاری به دلیل ترس از شکست
سوا	O _۹ به وجود آمدن زمینه‌های شغلی برای مردم عشایر	T _۶ عدم تخصیص بودجه کافی به بخش گردشگری دهستان
	O _{۱۰} ایجاد تنوع در فعالیت‌های اقتصادی	T _۷ فقدان یا کمبود امنیت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری
سوا	O _۹ استعداد لازم جهت سرمایه‌گذاری	T _۸ وجود مقررات دست و پاگیر و امکان کاهش رقبت به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری

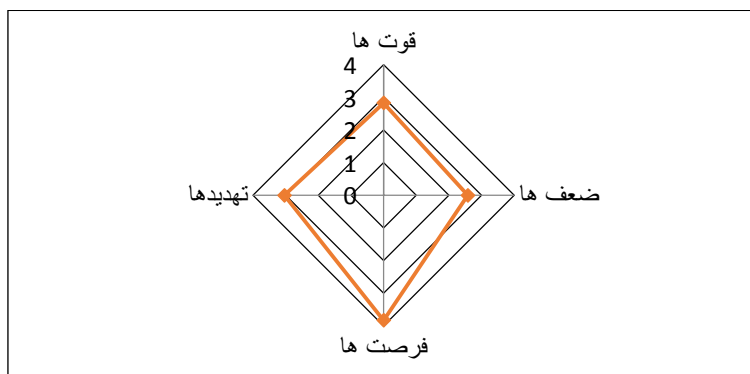
در جدول ۴ نیز ماتریس تحلیل الگوی راهبردی توسعه اکوکمپ‌های عشایری طبق نظر کارشناسان برای عوامل خارجی محاسبه گردید.

جدول ۴: ماتریس تحلیل الگوی راهبردی توسعه اکوکمپ‌های عشایری با توجه به فرصت‌ها و تهدیدها در دهستان وردشت

سوات	نظر کارشناسان			O _i
	ضریب اولیه	ضریب ثانویه	رتبه	
فرصت‌ها	۹۶	۰/۰۸۹	۲	O _۱
	۹۳	۰/۰۸۶	۲	O _۲
	۸۹	۰/۰۸۲	۲	O _۳
	۹۳	۰/۰۸۶	۲	O _۴
	۹۵	۰/۰۸۸	۲	O _۵
	۱۰۶	۰/۰۸۸	۲	O _۶
	۱۰۲	۰/۰۹۸	۳	O _۷
	۹۶	۰/۰۹۴	۳	O _۸
	۹۶	۰/۰۹۴	۳	O _۹
	۹۶	۰/۰۹۴	۳	O _{۱۰}
	۹۵	۰/۰۸۸	۲	O _{۱۱}
مجموع	۱۱۳۰	۱	۳/۸۳	
تهدیدها	۸۹	۰/۱۲۸	۳	T _۱
	۹۱	۰/۱۳۱	۴	T _۲
	۷۶	۰/۱۱۰	۲	T _۳
	۸۹	۰/۱۲۸	۳	T _۴
	۸۷	۰/۱۲۶	۳	T _۵
	۹۰	۰/۱۳۰	۴	T _۶
	۸۷	۰/۱۲۶	۳	T _۷
	۸۱	۰/۱۱۷	۲	T _۸
مجموع	۶۹۰	۱	۳/۰۴	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۵.

به دلیل این که جمع امتیاز نهایی در ماتریس عوامل خارجی از ۲/۵ بیشتر است، بنابراین می‌توان گفت که در تحلیل عوامل خارجی مؤثر بر توسعه اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت نقاط فرصت بیشتر از نقاط تهدید است. با توجه به جدول ۴ مهمترین نقطه فرصت منطقه توسعه تسهیلات فرهنگی دهستان وردشت با امتیاز ۰/۲۹۴ می‌باشد. همچنین مهمترین تهدید منطقه نابودی تدریجی گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه با امتیاز ۰/۵۴۲ می‌باشد. شکل ۲ نمودار بررسی تطبیقی را بر اساس تحلیل SWOT نشان می‌دهد.

شکل ۲: نمودار بررسی تطبیقی SWOT از قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت

ماتریس استراتژی‌ها و اولویت‌های اجرایی SWOT

برای تجزیه و تحلیل همزمان عوامل داخلی و خارجی از ابزاری به نام ماتریس استفاده می‌گردد. در صورتی که امتیاز عوامل داخلی و خارجی هر دو کمتر از ۲/۵ باشد سازمان در خانه ۳ جدول و موقعیت تدافعی خواهد داشت. و چنان چه نمرات هر دو ماتریس نمرات بالاتر از ۲/۵ باشد سازمان در خانه ۲ و موقعیت تهاجمی خواهد بود و اگر نمره ماتریس عوامل داخلی بیشتر از ۲/۵ و نمره ماتریس عوامل خارجی کمتر از ۲/۵ باشد سازمان در موقعیت رقابتی قرار دارد و اگر امتیاز برعکس باشد سازمان در موقعیت محافظه‌کارانه قرار می‌گیرد (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۵).

همانطور که در جدول ۵ مشاهده می‌گردد نمره ماتریس عوامل خارجی در این پژوهش برابر با ۳/۴۳ و ماتریس عوامل داخلی برابر با ۲/۷۰ است که هر دو از ۲/۵ بیشتر هستند. بنابراین با راهبرد تهاجمی برابری می‌کند.

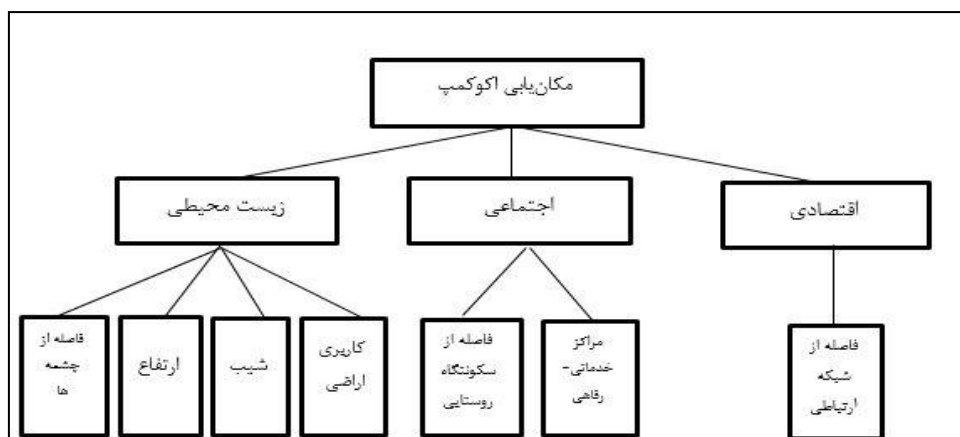
جدول ۵: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی

نمره نهایی ارزیابی عوامل (IFE) خارجی	۴	نمره نهایی ارزیابی عوامل داخلی (IFE)	
	۳/۴۳	۱	۴
	۲/۵	تهدیه کارانه (۱)	تهاجمی (۲)
۱	تدافعی (۳)	رقابتی (۴)	

ب- مکان یابی مناطق مستعد احداث اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت

به منظور مکان‌یابی مناطق مستعد احداث اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت از روش سلسله مراتبی تحلیلی و وزن‌دهی ساده استفاده شد. معیارهای مکان‌یابی مناطق مستعد احداث اکوکمپ‌های عشایری متعددند و استفاده از همه آنها در مدل‌های مکان‌یابی میسر نیست. از این رو معیارها با توجه به هدف، مقیاس، دقت سنجش معیار، میزان تأثیرگذاری و اهمیت، کافی بودن و در دسترس بودن اطلاعات، تعیین و انتخاب می‌شوند (فلاح، ۱۳۹۲: ۷۳). لذا با

توجه به پارامترهای مؤثر و شناخته شده در مکان‌یابی و لایه‌های اطلاعاتی موجود در این مطالعه از معیارهای زیر استفاده شده است (شکل ۳).

شکل ۳: درخت سلسله مراتب مکان‌یابی مناطق مستعد توسعه اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت

امتیاز و وزن‌دهی لایه‌های اطلاعاتی براساس اهمیت معیارها

در فرآیند سلسله مراتبی تحلیل عناصر هر سطح نسبت به عنصر مربوط خود در سطح بالاتر به صورت زوجی مقایسه شده و وزن آن‌ها محاسبه می‌گردد. این وزن‌ها را وزن نسبی می‌نامند. سپس با تلفیق وزن‌های نسبی، وزن نهایی هر گزینه مشخص می‌گردد که آن را وزن مطلق می‌نامیم (فرجی سبکبار، ۱۳۸۸:۹). در جداول ۶ و ۷ ماتریس مقایسات زوجی برای معیارها و لایه‌ها آورده شده است.

جدول ۶: ماتریس مقایسه زوجی معیارهای اصلی

معیارها	اجتماعی	اقتصادی	زیست محیطی
اجتماعی		۱/۴	۱/۸
اقتصادی	۴		۱/۲
زیست محیطی	۴	۸	

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۷: مقایسه زوجی لایه‌ها در فرآیند تحلیل سلسله مراتبی برای مکان‌یابی اکوکمپ‌های عشایری

معیارها	طبقات ارتفاعی	درصد شیب	چشمه‌ها	راه‌های ارتباطی	مراکز خدماتی-رفاهی	سکونتگاه روستایی	کاربری اراضی
طبقات ارتفاعی		۱	۱/۲	۱/۲	۱/۲	۱/۲	۱/۴
درصد شیب	۱		۲	۲	۲	۲	۱/۴
چشمه‌ها	۲	۱/۲		۱/۴	۱/۳	۱/۳	۱/۲
راه‌های ارتباطی	۲	۴	۴		۳	۵	۱/۴
مراکز خدماتی-رفاهی	۲	۲	۳	۳		۲	۱/۵
سکونتگاه روستایی	۲	۲	۳	۱/۵	۱/۲		۱/۲
کاربری اراضی	۴	۴	۲	۴	۵	۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

وزن زیرمعیارهای مورد بررسی و تعیین وزن نرمال برای هر زیرمعیار هرکدام از زیرمعیارهای مورد بررسی نیز به نوبه خود در تعیین مکان بهینه ایجاد اکوکمپ عشایری سهم هستند و در عین حال، دارای میزان اثرگذاری متفاوتی می‌باشند؛ بنابراین، در این پژوهش، پس از مقایسه زوجی و شناسایی میزان اثرگذاری زیرمعیارها، وزن اولیه مربوط به هریک از آنها محاسبه شد و در مرحله آخر فرآیند تحلیل سلسله مراتبی

با ضرب وزن معیارها در وزن اولیه هر یک از زیرمعیارهای مربوط به صورت جداگانه، وزن نهایی هر زیرمعیار برای استفاده در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی به دست آمد که در جدول ۸ مشاهده می‌گردد.

جدول ۸: محاسبه وزن معیارها با استفاده از مدل AHP و ماتریس مقایسه زوجی

وزن	وزن	زیرمعیار	وزن	معیارها
۰/۳۰۸	۰/۳۰۸	راه‌های ارتباطی	۰/۳۰۸	اقتصادی
۰/۰۲۶	۰/۳۳۳	مراکز خدماتی رفاهی	۰/۰۷۷	اجتماعی
۰/۰۵۱	۰/۲۶۷	سکونتگاه روستایی		
۰/۰۴۷	۰/۰۷۷	ارتفاع		
۰/۰۴۷	۰/۰۷۷	شیب	۰/۶۱۵	زیست محیطی
۰/۲۴۸	۰/۴۰۴	چشمه‌ها		
۰/۲۷۳	۰/۴۴۳	کاربری اراضی		

منبع: یافته‌های پژوهش

نرخ ناسازگاری

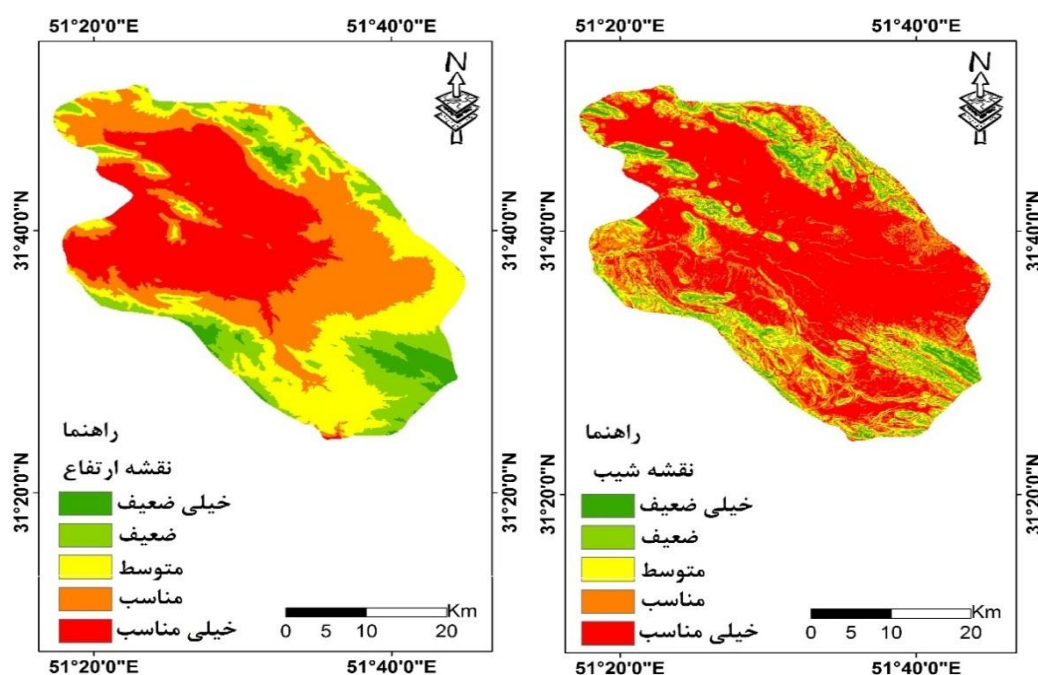
تجربه ثابت کرده هر گاه نرخ سازگاری کمتر از ۰/۱ باشد، سازگاری پاسخ‌ها و مقادیر مقایسه‌ای قابل قبول هستند و چنانچه این نرخ بیش از ۰/۱ باشد، باید مقایسات دوباره انجام شود. نرخ سازگاری برای معیارها و زیر معیارها در این پژوهش ۰/۰۴ است که میزان آن قابل قبول است.

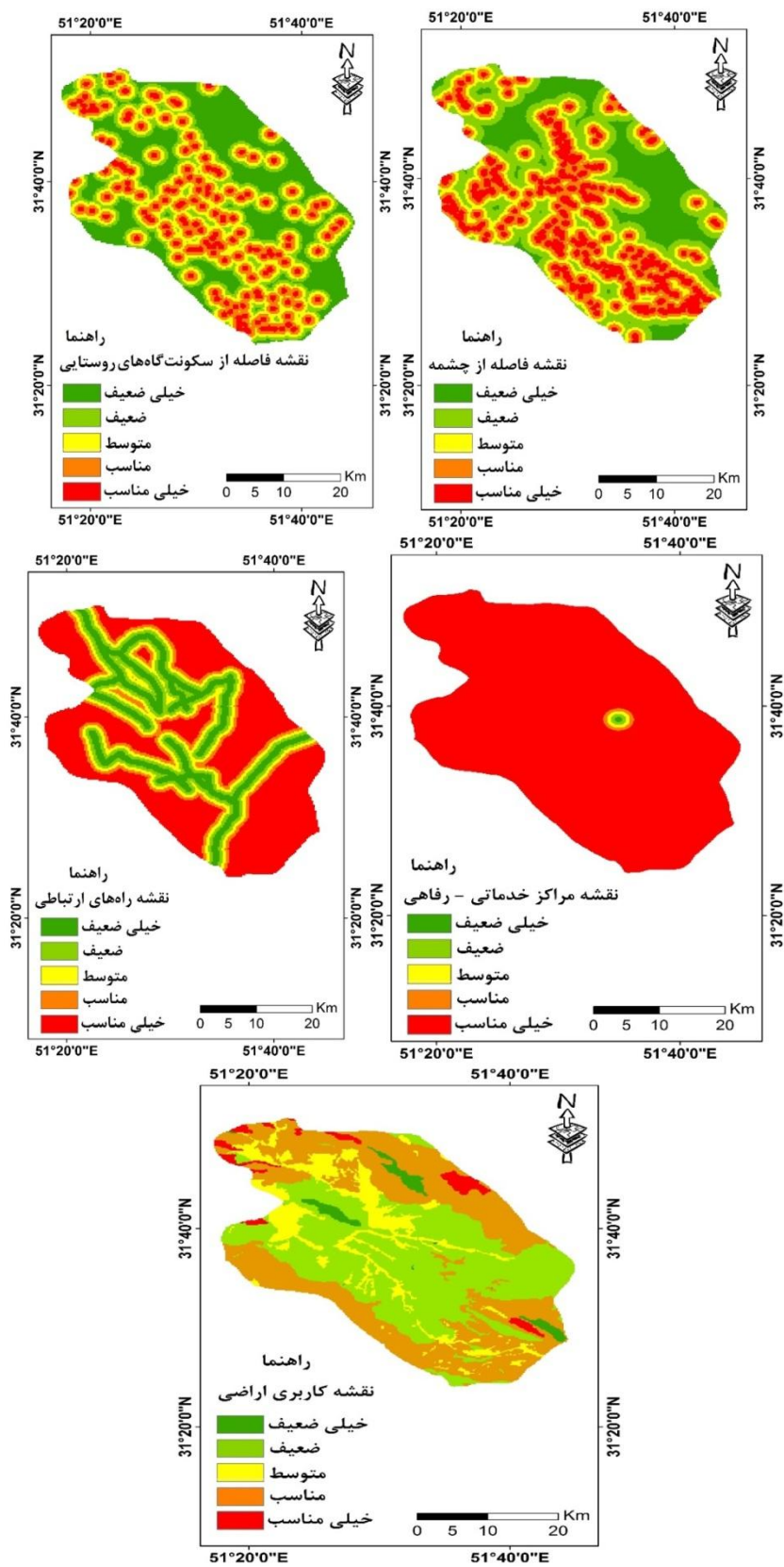
جدول ۹: محاسبه نرخ ناسازگاری

وزن	۰/۰۴۷	۰/۰۴۷	۰/۲۴۸	۰/۳۰۸	۰/۰۵۱	۰/۰۲۶	۰/۲۷۳
CR							۰/۰۴

منبع: یافته‌های پژوهش

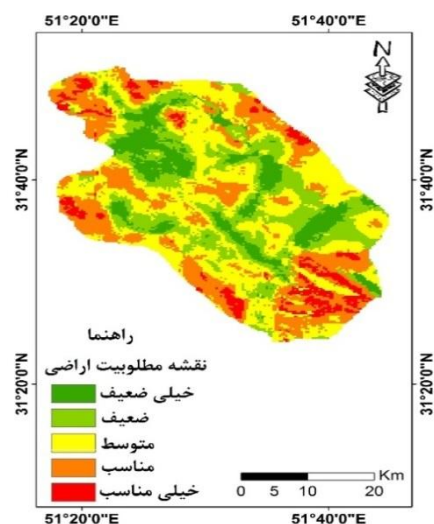
جهت مکان‌یابی بهینه با توجه به استانداردهای موجود در زمینه مکان‌یابی ایجاد اکوکمپ عشایری در ابتدا لایه‌های مورد نظر استاندارد شدند و سپس با توجه به نظر کارشناسان اهمیت نسبی هر لایه تعیین و به کمک کمک توابع ریاضی در نرم‌افزار Arc GIS 10.2 تحلیل‌های مورد نظر صورت پذیرفت و مناطق مطلوب مشخص گردید (شکل ۴).

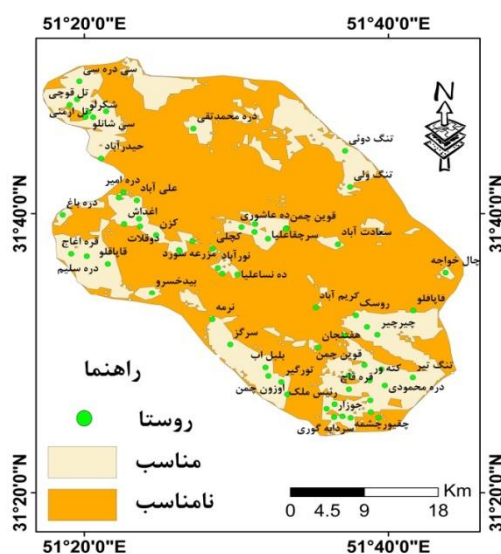
شکل ۴: نقشه‌های ارزش‌گذاری حریم‌ها

پس از ایجاد نقشه‌ها، همه آن‌ها را با توجه به وزن به دست آمده به ۵ طبقه کلاس‌بندی شد. که شامل پنج طبقه خیلی ضعیف، ضعیف، متوسط، مناسب، خیلی مناسب است. پس از این لایه‌ها وارد نرم‌افزار Arc GIS شد و با دستور Weighted Overlay وزن‌دهی شد. پس از تلفیق لایه‌ها مناطق مطلوب برای احداث اکوکمپ شناسایی گردید (شکل ۵).

شکل ۵: نقشه ارزش‌گذاری نهایی برای ایجاد اکوکمپ عشایری در دهستان وردشت

از بین ۱۷۱ روستای دهستان وردشت، روستاهای تنگ دوئی، ورق، گردنه خاکی، حسین آباد، کاسنگان سفلی، علی آباد، کاکا آباد علیا، حیدر آباد، کنده قبرستان، فتح آباد، نصرت آباد، ملاقلی، جلال آباد، صادق آباد، دولت قرین علیا، هفتجان، دزبان، دره، سولک، نرمه، حاجی آباد، شوره چمن، دیزجان، مزرعه سورد، فاپاقلو، گل کن سفلی، گل کن علیا، مزرعه میل و رباط را مطلوبیت مناسب جهت ایجاد اکوکمپ را دارند. شکل ۶ نیز روستاهایی را که در مکان‌های مناسب جهت احداث اکوکمپ‌های عشایری قرار دارند را نشان می‌دهد.

شکل ۶: نقشه پراکنش روستاهای مناسب جهت احداث اکوکمپ

نتیجه‌گیری دستاوردهای پژوهشی

گردشگری صنعتی است که دارای مزایای فراوان و گوناگون بوده و توسعه آن نیازمند شناخت جامع از پتانسیل‌های زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر منطقه می‌باشد. یکی از راهکارهای توسعه پایدار صنعت بوم‌گردی، شناسایی هر چه بیشتر مناطقی است که پتانسیل بوم‌گردی دارند. در همین راستا زیرساخت‌ها یکی از ارکان اساسی فعالیت گردشگری به شمار می‌آیند. یکی از این زیرساخت‌ها تأسیسات اقامتی اکوکمپ‌ها هستند. اکوکمپ را محل سکونت معرفی می‌کنند که انسان بخشی از طبیعت است و در آن غوطه‌ور می‌شود. مانند هر خدمات و زیرساخت دیگری جانمایی اکوکمپ‌ها بر مبنای معیارهای علمی-فضایی نقش مهمی در توسعه بوم‌گردی دارد. این پژوهش در راستای تأمین دو هدف اصلی؛ (۱) امکان‌سنجی توسعه بوم‌گردی در سکونتگاه‌های عشایری و (۲) جانمایی فضایی اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت شهرستان سمیرم انجام شد.

بر اساس یافته‌های پژوهش و با توجه به هدف اول پژوهش، استراتژی توسعه در بوم‌گردی در محدوده مورد مطالعه با توجه به نقاط قوت و ضعف معیارهای اکولوژیکی و زیست‌محیطی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، کالبدی-نهادی، راهبرد تهاجمی است و در راستای اجرای این راهبرد باید نقاط قوت را افزایش داد و از فرصت‌های موجود برای توسعه بوم‌گردی بهره برد.

در راستای دستیابی به هدف دوم و بر اساس امتیاز حاصل از ارزش‌گذاری معیارها توسط نخبگان، معیار ویژگی‌های اکولوژیکی و زیست‌محیطی بیشترین امتیاز، معیار اقتصادی در رتبه دوم و معیار اجتماعی در رتبه سوم اهمیت قرار گرفته‌اند. همچنین در بین زیرمعیارها، شاخص راه‌های ارتباطی بالاترین امتیاز را کسب کرده است.

یافته‌های حاصل از جانمایی اکوکمپ‌های عشایری بر اساس زیرمعیارهای شیب، ارتفاع، فاصله از چشمه‌ها، فاصله از سکونتگاه‌های روستایی، فاصله از راه‌های ارتباطی و کاربری اراضی نشان داد: در مجموع بر اساس مدل تحلیلی اتخاذ شده با تکنیک AHP، مناسبترین مکان‌ها برای احداث اکوکمپ‌های عشایری در دهستان وردشت روستاهای تنگ دوئی، ورق، گردنه خاکی، حسین‌آباد، کاسنگان سفلی، علی‌آباد، کاکا آباد علیا، حیدرآباد، کنده قبرستان، فتح‌آباد، نصرت‌آباد، ملاقلی، جلال‌آباد، صادق‌آباد، دولت‌قرین علیا، هفتجان، دزبان، دره، سولک، نرمة، حاجی‌آباد، شوره چمن، دیزیجان، مزرعه سورد، قاپاقلو، گل‌کن سفلی، گل‌کن علیا، مزرعه میل و رباط می‌باشند.

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی. آقاسی‌زاده، عبدالله (۱۳۸۸). تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ش ۱: ۱۲۸-۱۰۷.
- تقیلو، علی اکبر. موسوی، نجف (۱۳۹۴). ارزیابی سطوح توسعه یافتگی در ابعاد مختلف اجتماعی-رفاهی، زیربنایی و تکنولوژیکی تکنولوژیکی جامعه عشایری استان‌های ایران. فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ش ۱۷۹: ۱۴-۱۶۳.
- حاجی‌نژاد، علی. آقایی، واحد (۱۳۹۲). راهکارهای بهینه توسعه اکوتوریسم استان اردبیل با استفاده از روش برنامه‌ریزی استراتژیک (SWOT)، مجله چشم‌انداز جغرافیایی (مطالعات انسانی)، ش ۲۲: ۱۵-۳۵.
- خاکپور، براتعلی. روشن‌ضمیر، رضا (۱۳۸۹). قابلیت‌های گردشگری عشایر خراسان شمالی و تأثیر آن در توسعه ناحیه‌ای، همایش ملی هنر اسلامی-ایرانی در خراسان شمالی، دانشگاه پیام نور بجنورد.

- رحیمی، راضیه (۱۳۹۲). امکان سنجی و مکان‌یابی احداث کمپینگ در روستاهای هدف گردشگری (مطالعه موردی: روستای ایبانه). پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشگاه اصفهان.
- شایان، سیاوش. پارسایی، اسماعیل (۱۳۸۶). امکان سنجی نواحی مستعد توسعه اکوتوریسم در استان کهگیلویه و بویر احمد، ویژه‌نامه جغرافیا، بهار، ۵۳: ۱۸۳-۱۵۳.
- فرجی سبکبار، حسنعلی. صفرزاد، طاهر (۱۳۸۸). بهره‌گیری از فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی و GIS در تعیین مکان بهینه برای دفع مواد زائد جامد شهری دهستان مرکزی شهرستان مهاباد، دومین همایش ملی علوم جغرافیایی، مهر، دانشگاه پیام نور آذربایجان غربی، مرکزی ارومیه.
- فلاح، مهدی (۱۳۹۲). مکان‌یابی تصفیه‌خانه فاضلاب با استفاده از فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی در محیط سیستم اطلاعات جغرافیایی (مطالعه موردی: شهر قشم)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: حسن وقارفرد، دانشگاه هرمزگان.
- قنبری سیروس، رضایی سمیه، منصوری دانشور محمدرضا. ۱۳۹۳. بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری عشایری با استفاده از تکنیک SWOT (مطالعه موردی: ایل بختیاری). فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری. ۳(۱۰): ۱۱۹-۱۰۵.
- کریم‌پور ریحان، مجید. شریف جاهد، شهرزاد (۱۳۹۶). مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار گردشگری استان کرمان با تاکید بر گردشگری کویر شهداد، فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ش ۲۸: ۷-۱۸.
- گندمکار، امیر (۱۳۸۹). برآورد و تحلیل شاخص اقلیم گردشگری در شهرستان سمیرم با استفاده از مدل TCI فصلنامه جغرافیای طبیعی، ش ۸: ۱۱۰-۹۹.
- لطفی، صدیقه، رمضان زاده لسبویی، مهدی، ابراهیمیان، مهناز (۱۳۹۶). سنجش نگرش مردم نسبت به نقش آموزش در تمایل به کارآفرینی بوم‌گردی (مطالعه موردی: منطقه کویری و بیابانی خور و بیابانک). مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ش ۲۱: ۵۴-۷۶.
- مخفی، گلنار، رونیسی، نسیم، سبحان اردکانی، سهیل، اکبر یالپانیان، علی (۱۳۹۱). مکان‌یابی مناطق مستعد توسعه گردشگری در شهرستان همدان. جغرافیا و مطالعات محیطی، ۲: ۷۹-۹۴.
- مردانی، علی. زیاری، کرامت اله (۱۳۹۴). امکان سنجی ایجاد و برنامه‌ریزی کمپ‌های تفریحی توریستی در منطقه کوهسار، همایش بین‌المللی معماری عمران و شهرسازی در آغاز هزاره سوم، تهران.
- مصطفوی، مهدی. هوشمند، محمود. محقق، اکرم (۱۳۹۱). بررسی اثرات صنعت گردشگری بر نابرابری درآمدی در کشورهای مختلف در حال توسعه، اولین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین، همدان.
- مظاهریان، حامد. زیاری، رضا (۱۳۹۳). طراحی کمپ‌های تفریحی - گردشگری (مطالعه موردی: سیلوانا)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ش ۴: ۷۳۰-۷۱۹.
- معزکریمی، عاطفه (۱۳۹۳). نقش کمپ‌های اقامتی سازگار با محیط زیست (اکوکمپ) در توسعه اقتصادی جامعه محلی (مطالعه موردی: اکوکمپ کویری متین‌آباد)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران.
- یادگاری، علی (۱۳۹۴). مکان‌یابی پارکینگ‌های عمومی در مناطق تاریخی با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: مناطق ۱ و ۳ اصفهان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، مؤسسه آموزش عالی امین فولادشهر.

- De Lima, I. B., Kumble, P. A., de Almeida, M. G., Chaveiro, E. F., Ferreira, L. C. G., & Mota, R. D. (2016). Ecotourism community enterprises and ethno development: modelling the Kalunga empowerment possibilities in the Brazilian savannah. *Brazilian Journal of Science and Technology*, 3(1), 1-12
- Jones, S. (2005). Community-BASED Ecotourism the Significance of Social Capital, *Annals of Tourism Research*, 32 (2), 303-324.
- Marin-Pantelescu, A. (2015). The Perspective of Camping Tourism in Romania, *Academic. Journal of Economic Studies*, 1(4), 45-53.